

1948 Tysklandsbrigaden

Når dette skrives er Norge delaktig i konflikter verden over. Vi har vært til stede, vi har trukket oss og vi er forespurt om å delta, i fremmede land og i ulike konflikter. Hvorvidt vi er delaktige i krig, som okkupant, som fredsbevarende styrker - en del av NATO, kun i FN sin tjeneste eller på et rent humanitært grunnlag - er diskusjoner, definisjoner og begrunnelser som mildt sagt ligger i gråsoner ut i fra politiske ståsted og motiver. De lærde er vel sågar ennå ikke enige om Norge kapitulerte eller ikke under andre verdenskrig. Og dersom noen kommer hjem i horisontal stilling, er overraskende politikere sikkert raskt ute med diverse naive problemstillinger og etterpåklokskap. Det koster. Det koster sågar å ta et standpunkt. Det koster å ikke lære av historien. Det å dømme, for ikke å si fordømme - er vi som står trygt utenfor dyktige til. Kanskje bør vi lytte til de som har følt noe på kroppen. Lytte til de som var der og erfarte.

Etter krigen kom det en ny generasjon, som fikk i oppgave å gjenskape tillit i relasjon til noe de selv ikke var direkte skyld i eller hadde vært delaktig i. De representerte på et vis sin foreldregenerasjon. Dette skulle de gjøre i uniform. Rett nok har norske soldater etter krigen og frem til i dag deltatt i ulike konfliktområder i verden, men de som dro av sted i 1947 var ikke bare de første, men de skulle bevare freden, opparbeide tillit og gjennom sin tilstedeværelse forhindre at aggressive krefter i øst skulle få anledning til å iverksette sine destruktive trusler. Disse norske ungdommene som gjennom seks år skulle utgjøre det som ble kjent som Tysklandsbrigaden 1947-1953, var viktige brikker i vestens vilje da Sovjetunionen raslet med sablene. Den kalde krigen hadde begynt. Norske ungdommer i uniform skulle midt opp i dette bevare, gjenskape og forhindre.



Hva gjelder Tysklandsbrigaden, så mener noen at Norge gikk fra å være okkupert til å bli okkupant. Andre toner trolig ned språket ved å hevde at de kom fra å være okkupert av Tyskland, til å forsvare tysk jord. Og dersom vi ser samlet på norsk innsats etter krigen, deltok

det trolig like mange i Tysklandsbrigaden (ca. 50 000) som til sammen i alle fredsbevarende norske styrker i FN-regi frem til nå. I dag står våre soldater i utlandet ovenfor en trussel, som i og for seg alltid har vært der gjennom århundrer, men som ikke har kommet oss så nært som nå, nemlig ekstremister og deres terrorvelde. Terror som middel har alltid blitt brukt, dette er ikke noe nytt, men grunnet kommunikasjonsmuligheter, media og at "verden er så kort unna", får vi alt servert flere ganger om dagen. Vi merker diverse tiltak gjennom vår fredlige hverdag. Trusselen og fienden er usynlig. Plutselig er den der - vi kommer på et vis ikke unna i tide. De som deltok i Tysklandsbrigaden hadde nok også sine trusselbilder, men kanskje mer konkret. Men i motsetning til dagens operasjoner, som har sin usynlige fare og ulike militante grupperinger og motsetninger internt seg imellom innen det samme landet - ofte ikledd sivilt, skulle Tysklandsbrigaden omgås et helt folk, en hel nasjon som var totalt knust på alle vis. En nasjon innen vår egen region, religion og kultur. Det å representere seiersherren, på tysk jord - av en generasjon som hadde stått på sidelinjen, krevde en spesiell psykologi. Faren for å medvirke til den totale ydmykelse lå der hele tiden. Tok de fra tyskerne den siste verdighet, ville oppdraget aldri lykkes. Denne balansegangen ble overlatt til norsk ungdom som hadde opplevd krigen som barn/tenåringer. En uhyre vanskelig oppgave, som svært få som vokser opp i dag forstår.

Nå 60 år senere, er det nok ganske mange som aldri har hørt om Tysklandsbrigaden. Trolig vil noen svare at det var nordmenn i Tyskland under selve krigen. De kan vel ikke klandres. Å få anerkjennelse og støtte er ikke lett når en går i uniform, vanskeligere til lenger en fjerner seg fra krig og trussel. De som deltok i Tysklandsbrigaden måtte selv etterpå kjempe for sitt, forsøke å forklare og utøve informasjon. De organiserte seg. De ville fortelle at de var i Tyskland for freden. Ettetiden har vel vist at de fikk rett. Deres misjon lyktes. I dette opplysningsarbeidet har Kåre Forbord og Johan Gisetstad stått sentralt. Sistnevnte som redaktør for en informativ hjemmeside. Johan Gisetstad er en ruvende bauta på så mange vis, et flott menneske som til tross for - og kanskje nettopp på grunn av - sitt handicap, bidrar til menneskeverd og forståelse.



Kåre Forbord



Kåre Bakken



Magne Fasteraune



Johan Gisetstad

Tysklandbrigadens Veteranforening Trøndelag ble stiftet i mai 1987, og etter hvert ble det hele 32 tilsvarende foreninger på landsbasis. I gjennom 20 år har disse tatt vare både på minner og erfaring, på vennskap og forståelse. De har selv utøvd nyttig opplysningsvirksomhet, som konkret lærdom - men kanskje først og fremst til ettertanke. I disse dager går det mot slutten for flere Veteranforeninger, av ulike årsaker. En skal ikke skjule at det har vært mindre gnisninger, men alderen krever sitt til slutt. For de mest ivrige i Veteranforeningen er det godt å vite at de har lyktes. De har fått skrevet ned det de følte burde bli fortalt. Selve hovedboka kom i 1996, da Olav Breidlid og Ernst Olav Bjørkevik utga: "De norske styrker i Tyskland 1947 - 1953". Lokalt i vår region har Kåre M. Bakken, Magne Fasteraune, Kåre Forbord og Johan Gisetstad skrevet et kapittel om sine erfaringer fra Tysklandsbrigaden i årbok nr.15 (2006) for Historielagene i Stjørdalen. Dette er ikke bare leseverdige, men nødvendig litteratur.

Med utgangspunkt i ovennevnte publikasjoner vil det ikke være verken behov eller riktig av meg å ta for meg Tysklandsbrigaden i mine bøker. Men jeg vil likevel knytte en assosiasjon, kall det gjerne link, mellom Tysklandsbrigaden og vår tidligere militærhistorie - som også berørte Stjørdalen og Trøndelag.

Tysklandsbrigaden ble det første året etablert i delstaten Niedersachsen, ved fjellkjeden Hartz vestover mot elva Weser. Vi kjenner vel alle til det tyske kodeordet for angrepet på Danmark/Norge: *Weserübung*. Den høyeste fjelltoppen i Hartz er på 1142 m, og heter Brochen, bedre kjent for oss som Bloksberg. For de som er sterke i troen, må en nok gå ut i fra at de kan fortelle om diverse stjørdalskvinner som på 16- og 1700-tallet foretok våre første charterturer dit - på sine soplimer. Det skjedde Valborgnatten (natt til 1.mai). Da samlet heksene seg på Bloksberg. Årsaken til at Bloksberg har blitt så kjent må vi nok tillegge Goethes "Faust". Men det er ikke denne linken det dreier seg om. Vi skal derimot bevege oss i det samme århundret som Goethe, nemlig til året 1762.

Tysklandsbrigaden ble i 1948 flyttet til Schleswig-Holstein, tysk grenseområde mot Danmark og et av Europas mest betydningsfulle frontavsnitt gjennom alle tider. Knapt noe annet område har hatt større innflytelse på nordisk historie, blant annet innen kongehusene. Det er en merkverdighet at det var akkurat her Tysklandsbrigaden ble liggende. For dette er det området i vårt lands historie som har kostet mest nordmenn livet i en krig. Tysklandsbrigaden fikk sammen med britiske og danske soldater i oppdrag å møte et eventuelt sovjetrussisk angrep nettopp i Schleswig-Holstein. Her gjentar historien seg 186 år senere. For i 1762 ligger 15 000 norske soldater i det samme området som grensevakter med samme formål som Tysklandsbrigaden. Den gottorpske hertug Karl Peter Ulrik satt i Russland og ventet på tsartronen. Hans hat, stahet og fullstendige mangel på begavelse gjorde at Danmark/Norge håpet på velvilje fra hans gemalinne Katarina. Elisabeth dør, og hertugen blir tsar Peter den 3. De norske soldatene blir utkommanderte i lag med tilsvarende antall dansker for å møte Peter den 3 og hans Katarina den 2, som rykket frem gjennom Pommeren med nærmere 100 000 mann. Men så skjer det forunderlige at Katarina avsetter sin syke og åndssvake Peter, og slutter fred med Danmark/Norge. Det som trolig hadde blitt den sikre død for mange av nordmennene, og mulig okkupasjon av Norden - ble for et øyeblikk en stor lettelse. Nå skulle de begi seg nordover til trygge Norge, trodde de. Slik også for de 358 trønderne, inklusivt 50 fra Stjørdalske infanterikompani. Men så inntreffer en tragedie som skulle resultere i det største tap av norske væpnede styrker til dags dato. Soldatene ble liggende å vente. De blir mest glemte. Feltsjuka bryter ut. 3 250 mann kom aldri hjem igjen, deriblant 8 fra Stjørdal. I tillegg medbringer de som til å begynne med klarte seg, "styggjsjuka" (syfilis) nordover og hjem - omsorgen uteblir, og døden innhenter de fleste. Direkte hadde de fleste trønderkompaniene en tapsprosent på 50, mens gjennomsnitt fra krigshistorien tilsier trolig under 10 prosent. Hjemme ble hele familier smittet og utraderte. Dødsfallene i nesten alle bygder i Midt-Norge økte med 50 % i årene som kom. Det tok lang tid før folketallet kom opp igjen. Denne krigen, uten skudd - har omtrent blitt oversett og glemt i vår historie. Det er et faktum at ingen krig har kostet flere stridende nordmenn livet, inkl. annen verdenskrig.



Katarina den store



I forbindelse med Tysklandsbrigadens opphold ble naturligvis fraterniseringsspørsmålet gjenstand for grundig debatt. Hvordan skulle omgangen med tyskerne være? Her var det sterke følelser ute og gikk, følelser som selvsagt også var på vandring hos tyskerne. Men det var ikke det politiske eller militærstrategiske som vakte sterkeste harme, men myndighetenes avgjørelse om å dele ut kondomer. "Hvilke signaler gir det"? spurte mange seg. Var det på den måten våre unge menn skulle "underlegge" seg tyskerne? Det oppstod raskt en slags folkebevegelse, en protestaksjon i form av underskrifter. *Folkebrevet* som ble overlevert hadde hele 440 000 underskrifter. Sett i relasjon til folketallet trolig den største underskriftskampanjen i landets historie. Men kondomer ble det! Linken jeg snakket om ligger selvfølgelig da i spørsmålet: Hadde noen lært av 1762?